

The practical significance of the study lies in the conceptualization of the creative potential and interactive nature of modern media art and in substantiating its ability to represent important socio-political ideas, to implement effective forms of socio-political and cultural activism.

Key words: media culture, media art, computer technology, digital art, virtuality, sociocultural activism, NFT art.

Надійшла до редакції 5.05.2022 р.

УДК 111.11(1–21)

МІСТО І МІСЬКЕ ПОВСЯКДЕННЯ У ВИМІРАХ ФІЛОСОФСЬКОЇ АНТРОПОЛОГІЇ

Литвиненко Алла Іванівна – кандидат мистецтвознавства, доцент, доцент кафедри культурології, Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка (м. Полтава, Україна)
<https://orcid.org/0000-0002-8572-4774>
DOI: <https://doi.org/10.35619/ucpmk.vi40.546>
allailytvynenko@gmail.com

За допомогою аналітично-дослідного інструментарію філософської антропології досліджено «місто» і «міське повсякдення» як дві взаємно пов'язані та складно скоординовані онтологічні сутності. Наукова новизна роботи полягає в концептуалізації міста як складно організованого та подекуди експансивного щодо людського ества поняття. Місто категоризується не лише як простір буття та самореалізації людини, але і як таке онтологічне середовище, у межах якого сутнісні риси людини зазнають певних аберацій під впливом потреби адаптуватися до постійно змінних умов життя.

Встановлено, що місто епохи постмодерну пов'язане з поглибленням процесів глобалізації, тотальною технократією, засиллям маскульту і, як наслідок, дегуманізацією, а міське повсякдення набуває щораз більш загрозливого впливу на людину як створіння духовне, унікальне (йдеться про втрату індивідуальності, власного «Я», перебування в колі екзистенційних загроз, що характеризують сутнісний простір міста). Таким чином, аналіз концептів міста й міського повсякдення в сукупності зв'язків із людиною реалізує одне з основних завдань філософської антропології, що полягає у виявленні сил і потенцій, завдяки яким містянин «рухається» до своєї сутності. У дослідженні актуалізовано низку проблемних векторів загального питання окреслення міста в баченні філософської антропології, кожен з яких може стати предметом подальших наукових розвідок.

Ключові слова: місто, міське повсякдення, урбанізм, онтологічна сутність, філософська антропологія, екзистенція, постмодерна філософія.

Актуальність дослідження. З поглибленням процесів глобалізації та швидкого економічного розвитку країн світу посилюється увага до міста як осередку життєдіяльності людини у вимірах прогресу людства. Міста посилено розростаються, збільшується кількість житлових масивів та бізнес-центрів, підприємств. Саме місто без перебільшення стає алегорією, символом найвищих здобутків людства й простором для реалізації творчих, діяльнісних, прагматичних і духовних інтенцій людини. Тому не дарма 11-та ціль із-посеред 17 «Цілей сталого розвитку» (SDGs) ООН звучить як «Сталі міста й громади» [14]. Однак дуже часто ракурси розгляду міста як середовища буття більшості жителів планети, акцентуючи на економічній, соціальній складовій міської онтології, ігнорують філософський, культурологічний бік проблеми, а саме відношення між концептами «місто» й численними категоріями філософської антропології. Водночас ігнорування традиційного людино центризму в побудові філософії міста загострює настороженість у межах філософської антропології, головним предметом якої, насамперед, та здебільшого є якраз соціальне життя людини. Віддалення дискурсу в цьому проблемному полі від принципів гуманізму (людина – центр) загрожує активізацією риторики дегуманізації. Вектори світової політики в межах SDGs [14] якраз свідчать про те, що прояви дегуманізації – це не те, що загрожує людству в перспективі, а радше те, з чим людство вже зіткнулося й чому наразі мусить активно протистояти, аби дегуманізаційні тенденції не зазнавали поширення. Зарубіжні дослідники заявляють про «видатних жертв» [9; 15] філософії ХХ століття: «смерть Бога», проголошена Ф. Ніцше, «смерть суб'єкта» – за К. Леві-Стросом, зрештою – «смерть автора» (за Р. Бартом). Усе це загрожує зруйнувати філософські підвалини розуміння категорії людини й людського загалом. М. Фуко ще 1994 р. зазначав, що «людина, як нещодавній винахід, близька до свого кінця» [15], але Ж. Дерріда ще раніше констатував «кінець людини» в однойменній праці – *Finis homini* [5]. Філософська антропологія тлумачиться як філософська дисципліна, що прагне об'єднати кілька напрямів емпіричних досліджень людської природи, щоб зрозуміти людей як створіння, що є продуктом свого оточення, і як творців власних цінностей [15].

Отже, специфіка філософської антропології як наукової дисципліни, що, насамперед, займається суспільним життям людини, а також виразне домінування міста як основного середовища

суспільно-культурного буття роблять дослідження концепту «місто» з усіма його конотаціями актуальним напрямом у межах філософської антропології.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема співіснування міста й людини, людини в місті не є новою. Говорячи про ідеальну державу й поліс, ще Платон замислювався над питанням самореалізації особистості в урбаністичному просторі: «Він сказав одному серіфійцю, який ганьбив його й твердив, що він прославився не завдяки собі, а завдяки своєму місту, так ось Фемістокл сказав йому: “Можливо, як серіфієць я й не став би відомим, але ти не зажив би слави, якби навіть був афінянином”» [2]. Наведений фрагмент свідчить про позицію Платона щодо стосунку міста до людини: позитивно вибудоване міське середовище сприяє розвитку особистості людини, але насамперед людина творить саму себе, творить zarazом визначальний вплив і на місто, а не навпаки.

Із часів античності, настанням індустріалізації, діджиталізацією сучасних міст риторика проблеми не надто змінилася. Так, О. Деміхов вважає, що розростання мегаполісів, особливо на техніко-кібернетичному горизонті, спричиняє водночас пригнічення внутрішнього світу містян, схематизує й примітивізує їхнє мислення, а також звужує реальні механізми впливу пересічного городянина на життя в місті [1, 70]. Необхідно диференціювати праці, що розглядають філософію міста, від праць, що розглядають місто у фокусі філософської антропології. Філософія міста розглядає урбаністичний простір загалом як окремий організм в архітектоніці адміністративного управління державою. Тоді як філософську антропологію цікавлять лише ті аспекти урбаністичного буття, які безпосередньо чи опосередковано впливають на людину та людське.

Філософія міста трактує предмет свого дослідження як окрему онтологічну сутність і наразі концентрується здебільшого на питаннях сталого розвитку (sustainable development) міст, де виявляються проблеми забезпечення рівності містян у реалізації загальнолюдських прав у межах комунікацій та інфраструктури [7; 12]. Проте, такий підхід лише віддалено торкається філософського аспекту існування в місті людини як особистості [4]. Тобто з акцентом на нематеріальних сторонах життя людини в місті, філософії міського повсякдення.

Часто трапляється, що в межах поставленої проблеми «філософії міста» дослідники все ж більше концентруються довкола «філософії людини в місті» [6, 11, 10, 13], через що й виникають певні розбіжності в трактуванні предмета дослідження. Так, В. Ю. Попов [3], виносячи в заголовок словосполучення «філософія міста» насправді досліджує проблему людини в міському середовищі, базуючись на філософській доктрині техаського науковця Ж. Саймона (провідного представника й виразника ідей дослідницької групи Philosophy of the City Research Group – PotC) [13]. Центральним стає концепт урбанізму, що категоризується як домінуючий спосіб життя сучасного індивіда. Урбанізм характеризується як перевагами, так і великими вадами. Мислення людини під впливом соціокультурного середовища великого міста особливо схематизується (тут потрібно згадати ще вплив масової культури, масової свідомості та філософські ракурси їхнього потрактування). Конс’юмеризм (себто споживацтво) стає переважною установкою для більшості містян [10]. Проживання в місті (локальному осередкові соціуму) дає пересічній людині відчуття волі від традиціоналізму. Н. П. Гапон, розглядаючи місто в парадигмі соціальної філософії, трактує його як простір для розвитку соціальних перспектив людей (культурних, економічних, політичних) та найкращу платформу для імплементації демократичних принципів [10; 36]. Проте, з іншого боку, урбанізм асоціюється з тотальною самотністю, що не компенсується ні нечуванним прогресом техніки, ані стрімким розвитком засобів суспільних комунікацій [10; 41]. Філософський дискурс про місто й людину в ньому робить культуру міжособистісних комунікацій та можливість різносторонньої самоактуалізації громадян в урбаністичному світі визначальними тезами, що впливають на обґрунтування «духу» сучасної нам площини міста [8].

Аналіз літератури з теми дав змогу виокремити основні тенденції в позиціонуванні проблеми міста у філософській науці, зокрема, за методологією філософської антропології. З такого попереднього етапу дослідження можна зробити висновок, що місто й міське середовище частіше розглядається науковцями поряд із проблемами філософського спектру, однак часто анонсоване слово «філософія» у працях розкривається в значенні, синонімічному до «поняття», «розуміння» тощо. Проте дуже мало розглядається місто як особливий онтологічний простір у парадигмі зв’язків із людиною.

Мета статті – дослідити концепти «місто» та «міське повсякдення» у вимірах саме філософської антропології, тобто розкрити їх через мережу відношень із людиною.

Методологією дослідження є використання аналітично-дослідного інструментарію філософської антропології з метою аналізу міста як окремого феномена: не тільки як середовища буття індивіда, але й унікальної онтологічної сутності, з якою відбувається взаємодія особистості на різних рівнях.

Вклад основного матеріалу. У сучасних контекстах місто часто асоціюється якраз з індивідом XXI ст., набуваючи значення символу (The Modern City as a Symbol of Modern Man). Україн складно уявити

сучасну активну людину крізь призму будь-якого іншого середовища, окрім міського. Місто, стаючи символом людини, антропологізується, а це заразом надає цікаві інсайти для розуміння взаємозв'язків між містом, як динамічною, пластичною й адаптивною онтологічною сутністю, і людиною. Аналіз міського повсякдення та міста загалом (у всіх його сутнісних виявах) дає змогу з іншого ракурсу, наче абстраговано, поглянути на людину. Варто зазначити, що антропологія, будучи наукою, перед якою завжди стояло завдання цілісного, повного розуміння людини, розглядає не конкретного індивіда й не будь-яку окрему групу людей (якою б великою вона не була) й у площині не будь-якого окремого міста, а максимально узагальнено. Аналізуючи те, як наразі людство намагається трансформувати місто, організувати його відповідно до своїх потреб, можна не лише виокремити онтологічні пріоритети людини як соціального створіння інформаційної епохи, але й визначити цільові перспективи. Тобто з'ясувати, якою бачить себе людина в місті у проєкціях майбутнього.

Важливий елемент розуміння міста у вимірах філософської антропології становить естетична символізація його змісту. Зокрема, через архітектуру та спосіб містобудування – зримі втілення абстрактного значення культури. Так, кожне покоління пише свою біографію в моделях організації міста, а кожна культура, нація інтерпретує в місті деяку ціннісну модель – об'єднувальну ідею, яка інтегрує всю логіку побудови міського середовища.

У ХХІ ст. зберігається опозиція «місто/село», притаманна обом від найперших в історії людства заснувань міських поселень на противагу сільськогосподарським регіонам, що асоціюються й до сьогодні з селами. Однак можна констатувати, що людство, переживши епоху філософії Просвітництва, епоху Модерну, а тепер епоху Постмодерну, тотальної цифровізації, що може розглядатися як вершина тріумфу людського раціо, нині переживає чергову гносеологічну кризу. Констатована нами криза водночас пов'язана з радикальними розбіжностями між очікуваннями сучасної людини та результатами, до яких призводить поступ людства. З винайденням численних засобів синхронної та асинхронної комунікації людина прагнула врятуватися від самотності, але натомість отримала феномен відчуженості, самотності й непочутості іншими членами соціуму, що особливо загострюється якраз у площині міського життя (унікальний феномен «бути самотнім серед мільйонів собі подібних»). Окрім того, відходячи від руссоїстського принципу гармонії з природою, суміжними індивідуалізму й натуралізму, людство не тільки технократизувало свої міста, але й саме технократизувалося (отже, дегуманізувалося). Звісно, наразі було би утопією будь-як говорити про руссоїстське повернення до так званого «природного стану», що ще Вольтер дещо гіперболізовано критикував як заклик «ходити рачки». Однак опозиція міського й сільського завжди містила ознаки опозиції гармонії з природою та відчуження від природи з усіма негативними наслідками на користь середовища міста. Оскільки вже згадано вчення Ж.-Ж. Руссо, то треба згадати й те, що філософ висловив думку, наче жертви землетрусу в місті Лісабоні (1755) самі винні у своїй загибелі. Катастрофа стала наслідком того, що містяни жили в семиповерхових будинках (порвавши з природою й знехтувавши тим, що Руссо вміщував у поняття «природного стану»), а не в печерах, як дикуни. Із другої пол. ХІХ ст. помітним стає зародження стійкої тенденції асоціювати місто з самотністю, «покинутістю» людини в масі (Ж.-П. Сартр, А. Камю). У джунглях/нетрях міста (поняття використовував ще А. Конан-Дойль у каноні про Шерлока Холмса) людина зазнає тотального відчуження. Схожу конотацію бачимо в «Intermezzo» М. Коцюбинського в образі депресивного персонажа – Залізної руки города. Такі ж мотиви звучать у творах філософів-екзистенціалістів.

Проте на сучасному етапі історичного буття свого людина, не здатна відмовитися від усіх здобутків міського повсякдення, намагається в логіці організації міського середовища досягти втраченого компромісу з природою та «природним станом» руссоїстського штибу. Доказом бажання віднайти такий компроміс є активна інтеграція в міське середовище природних ідилічно-пасторальних оаз. Прикладом тут є Сінгапур, який із бетонних джунглів перетворюється на найзеленіше місто на Землі. До 2030 р. планується озеленити в місті до 80% будівель. Це є свідченням не тільки намагання уникнути екологічної кризи, але й бажання компенсувати брак спілкування з живою природою як іманентним началом людського. Для української філософської традиції це має неабияке значення (філософія Г. Сковороди з ідеєю спорідненості, «хутірна філософія» П. Куліша тощо). Українці, які споконвіку займалися землеробством, мають дуже тісний зв'язок із природою та особливу форму свідомості, національного світогляду, який складно уявити суто в межах міста як сильно технологізованому просторі. Очевидно, таке світоглядне бачення відображається й на плануванні архітектури та загалом дизайну міст тих країн, населення яких з прадавніх часів займалося землеробством й на архетипному рівні має більшу прив'язаність до природи (наприклад, порівняти хмарочоси Дубаю та архітектуру Києва, архітектуру Зальцбурга й Нью-Йорка).

Окрім самотності та відчуженості, місто чітко асоціюється з поняттям «небезпека». Надто відчутно це стає під час будь-яких тотальних загроз: пандемії, загрози військового нападу на місто тощо. Міське населення під час особливих правових режимів в екстремальних ситуаціях масово

мігрує до сіл, шукаючи там принаймні тимчасового прихистку спокою й гарантій безпеки: особистої та членів сім'ї, майна, майбутнього – відчутті захищеності, позбавленні від страху та невдач. Місто, категоризуючись як простір людського тріумфу, досягнень, водночас є простором постійного коливання між потенційними успіхами та невдачами.

До концепту «небезпека» примикає також суперечність «свій-чужий», що окреслюється в площині міста. Концепт «чужий» у межах мегаполісу завжди становитиме загрозу сутності людини не лише на рівні міжособистісних взаємин, але й на всій ієрархії соціальних зв'язків. У місті виникає постійна онтологічна потреба диференціювати, що є своїм, а що є чужим. Це водночас актуалізує питання постійного екзистенційного вибору, помилок і поглиблення відчуження та самоусунення.

Місто від Нового часу дедалі менше трактується як деяке штучне середовище в опозиції до сільського простору чи малозаселених місцевостей, яких мало торкнулася рука людини. Акценти дихотомії «місто / НЕмісто» суттєво змістилися з утвердженням раціоналізму, гносеологізму, відступу від релігійно-філософських вчень. У межах сучасної постмодерної філософії, якій притаманне заперечення реальності особистого «Я» як деякого ілюзорного поняття (через принципи палімпсестовості, повторюваності, інтеракції дискурсів і світоглядів, принцип нехтування неповторним, бо «усе вже колись було»), місто є якраз органічним середовищем для людини маскульту ХХІ століття. Знеособлення, втрата унікальності, засилля брендів, трендів, моди (не лише щодо одягу, естетичних смаків, а максимально наскрізне, що зачіпає найглибші підвалини людського ества, свідоме й підсвідоме, світоглядні установки тощо) процвітають саме в міському середовищі та є незмінними рисами міського повсякдення. А з розвитком суспільної комунікації, особливо віртуальної, усі теоретичні маркери, що заклали підвалини постмодерної філософії, виявляються насамперед саме у сутнісних рисах міського. Маємо на увазі смислово-змістові маркери невизначеності, недосказаності, замовчування, що породжуються, серед іншого, вираженою фрагментарністю й принципом монтажу. Далі треба сказати про установку на деканонізацію, розвінчування патріархальних устоїв, що, з одного боку, дає городянину більше свободу, а з іншого – кидає у світ без стійких світоглядно-аксіологічних опор. Фрагментарність і калейдоскопічність міського повсякдення не дає змоги досягнути належних психологічних і світоглядних глибин, адаптуватися й закріпитися на чомусь одному. Від того макрокосмос міста плюралістичний, непостійний, стрімко змінюваний. А позитивна іронія, що пронизує філософію постмодернізму, насправді набуває трагікомічного забарвлення. У синкретизмі, що характеризує сутність постмодерного міста, людина приречена на те, щоб втрачати себе в театральності, публічності, необхідності постійно рефлексувати на думку міського загалу. А разом це все стає серйозною онтологічною загрозою для містянина, порятунком від чого може стати лише побудова свого власного комфортного в духовному й матеріальному сенсах мікркосму, що здатен водночас не поривати з містом як онтологічним еством, так і належно дистанціюватися в міському просторі, аби не розчинитися й не дезорієнтуватися в ньому цілком.

Наукова новизна. У статті зроблено спробу дослідити концепти «місто» та «міське повсякдення» площині філософської антропології – через виявлення та аналіз розгалуженої мережі відношень міста / міського повсякдення й людини. Іншими словами, місто та людина розглянуті як дві взаємно пов'язані та складно скоординовані між собою онтологічні сутності. Місто – продукт еволюції соціального, культурного, політичного, духовного, наукового й іще цілої низки виявів діяльності людини. Однак із поглибленням процесів глобалізації, тотальною технократією, засиллям маскульту місто в межах філософської антропології набуває щораз більш експансивного впливу на людину як створіння духовне, унікальне за своїми особистісними якостями.

Висновки. Попри постійну критику антропологізації як способу пізнання й доміанти аналізу явищ буття, що почасти трактується як надто суб'єктивний, позбавлений належного евристичного та прогностичного потенціалу, здійснений у статті аналіз міста й міського повсякдення у площині методології філософської антропології дав змогу по-іншому оцінити місто, надати місту й феномену міського повсякдення виразного людиновимірного сенсу. Обраний вектор розгляду проблеми міста й міського повсякдення в сукупності зв'язків людини (як особливого різновиду суцього) й міста (як окремої онтологічної сутності й середовища реалізації інтенцій людини у вимірах буття й прогресу, ціннісному й соціальному, психофізіологічному, моральному, релігійному вимірах) виконує одне з чільних завдань філософської антропології. Полягає воно у виявленні сил і потенцій, завдяки яким містянин «рухається» до своєї сутності. До того ж сутність ця має не тільки трансцендентний, але й конкретно-історичний спосіб трансформації того, що є сутністю людини тієї чи тієї епохи (у методології філософської антропології й сама людина є здебільшого історичною істотою). Попри виявлені ризики, з якими асоціюється місто в парадигмі філософської антропології, місто все ж простором, у якому людина, як біосоціодуховна істота, здатна як активно діяти, перетворюючи простір довкола себе та адаптуючи його відповідно до власного бачення та особистих і колективних потреб. Заразом це й простір, у якому

городянин змушений пристосовуватися до обставин, поривати з природним середовищем, протистояти ризикам і небезпекам. Саме місто є уособленням цивілізації як штучно створеного середовища. Інтеграційний характер міста ґрунтується на сприятливому потенціалі для реалізації універсальних рис людини як різновиду суцього, а саме мислення (розуму, розважливості) та практичної діяльності.

Подальші дослідження з теми доречно проводити, звузивши вектор розгляду проблеми. Наприклад, детальніше розглянути дихотомію онтологічної самотності городянина на тлі буму комунікації: як сучасна людина в місті, будучи залученою до цілої мережі референтних груп, маючи постійну потребу спілкуватися (очно та віртуально), переживає стан екзистенційної самотності. А також те, які загрози це має для людини та як їх можна уникнути, користуючись інструментарієм філософії.

Список використаної літератури

1. Деміхов О. І. Філософія міста в Україні – право городян на участь в муніципальному управлінні на прикладі м. Суми. *Аспекти публічного управління*. 2016. № 4-5. С. 70–77.
2. Платон. Держава. Київ, 2000. 355 с.
3. Попов В. Ю. Філософія міста Жюля Саймона та дослідницької групи PotC. *Політичне життя*. 2021. № 3. С. 96–100.
4. Chaouki Z. M. Philosophy and the Everyday: How should their relationship be tackled? *Human and Social Studies*. 2021. Vol. 10. № 1. P. 439–450.
5. Derrida J. *Margins of philosophy*. Brighton : Harvester, 1982. 360 p.
6. Epting S. The morality of urban mobility: technology and philosophy of the city. Rowman & Littlefield, 2021. 190 p.
7. Erion G. J. (2018). Teaching Philosophy of the City. *Teaching Philosophy*. Vol. 41. № 2. P. 137–150.
8. Fesenko G., Fesenko, T. New Philosophy of City Electronic Development. Нові виклики та актуальні проблеми розвитку світового господарства : матеріали міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., Харків, 1–28 лют. 2021 р. / Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2021. С. 112–114.
9. Frost S. *Biocultural creatures*. Durham: Duke University Press, 2016. 216 p.
10. Hapon N. P. The Space of the City and the Space of Life in the Discourse of Social Philosophy. Z. M. Atamaniuk, Ye. R. Borinshtein, N. P. Hapon, Yu. A. Dobrolyubskaya, etc. *Modern philosophy in the context of intercultural communication: collective monograph*. Lviv-Toruń: Liha-Pres, 2019. P. 36–52.
11. Meagher S. M., Noll S., Biehl J. S. (Eds.). *The Routledge handbook of philosophy of the city*. Routledge, 2019.
12. Nagenborg M., Stone T., Woge M. G., Vermaas P. E. (Eds.). *Technology and the city: Towards a philosophy of urban technologies* (Vol. 36). Springer Nature, 2021. 345 p.
13. Simon J. Introducing Philosophy of the City. *Topoi*. 2021. № 2. Vol. 40. P. 387–398.
14. UNO. SDGs. Goal 11. 2021. URL: <https://sdgs.un.org/goals/goal11> (дата звернення 22. 03. 2022)
15. Wentzer T. S., Mattingly C. *Toward a new humanism: An approach from philosophical anthropology*. 2018. *HAU: Journal of Ethnographic Theory*. Vol. 8. № 1–2. P. 144–157.

References

1. Demikhov O. I. (2016). *Filosofiya mista v Ukraini – pravo horodyan na uchast' v munitsypal'nomu upravlinni na prykladi m. Sumy* [The philosophy of the city in Ukraine is the right of citizens to participate in municipal government on the example of Sumy]. *Aspects of public administration, 4-5* (30-31), 70–77. <https://doi.org/10.15421/151620> [In Ukrainian].
2. Platon. (2000). *Derzhava* [State]. Kyiv. [In Ukrainian].
3. Popov V. Yu. (2021). *Filosofiya mista Zhyulya Saymona ta doslidnyts'koyi hrupy PotC* [The philosophy of the city of Jules Simon and the research group PotC]. *Political life, 3*, 96–100. [In Ukrainian].
4. Chaouki Z. M. (2021). *Philosophy and the Everyday: How should their relationship be tackled?* *Human and Social Studies*, 10(1), 439-450.
5. Derrida Jacques. (1982). *Margins of philosophy*. Harvester.
6. Epting S. (2021). *The morality of urban mobility: technology and philosophy of the city*. Rowman & Littlefield.
7. Erion G. J. (2018). *Teaching Philosophy of the City*. *Teaching Philosophy*, 41(2), 137-150. <https://doi.org/10.5840/teachphil201841286>
8. Fesenko G., & Fesenko T. (2021). *New Philosophy of City Electronic Development*. Fesenko G. *New Philosophy of City Electronic Development / Fesenko G., Fesenko T. New challenges and current problems of world economy development: materials of the international. scientific-practical Internet conference, Kharkiv, February 1-28. 2021 / Kharkiv. nat. University of Moscow. household in them. OM Beketov. Kharkiv: KhNUMG them. OM Beketov* (P. 112–114).
9. Frost S. (2016). *Biocultural creatures*. Duke University Press.
10. Hapon N. P. *The Space of the City and the Space of Life in the Discourse of Social Philosophy. Modern Philosophy in the Context of Intercultural Communication*. 36-52. <https://doi.org/10.36059/978-966-397-173-5/36-52>
11. Meagher S. M., Noll S., & Biehl J. S. (Eds.). (2019). *The Routledge handbook of philosophy of the city*. Routledge.
12. Nagenborg M., Stone T., Woge M. G., & Vermaas, P. E. (Eds.). (2021). *Technology and the city: Towards a philosophy of urban technologies* (Vol. 36). Springer Nature.
13. Simon J. (2021). *Introducing Philosophy of the City*. *Topoi*, 2(40), 387–398. <https://doi.org/110.1007/s11245-021-09739-0>

14. UNO (2021). SDGs. Goal 11. URL: <https://sdgs.un.org/goals/goal11>

15. Wentzer T. S., Mattingly C. (2018). Toward a new humanism: An approach from philosophical anthropology. *HAU: Journal of Ethnographic Theory*, 8(1-2), 144-157. <https://doi.org/10.1086/698361>

UDC 111.11(1-21)

CITY AND URBAN EVERYDAY LIFE IN THE DIMENSIONS OF PHILOSOPHICAL ANTHROPOLOGY

Lytvynenko Alla – Candidate of Art History, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Cultural Studies, Poltava National Pedagogical University named after VG Korolenko

The aim of the work is to study the concepts of «city» and «urban everyday life» in the dimensions of philosophical anthropology, i.e. to reveal them through a set of relationships with man. The research methodology is the use of analytical tools of philosophical anthropology to analyze the city as a separate phenomenon: not only as an environment of the individual, but also a unique ontological entity with which the individual interacts at different levels. The scientific novelty of the work lies in the conceptualization of the city as a complexly organized and in some way expansive concept of human nature. The city in this perspective anthropologizes, acquires human-dimensional characteristics. The city (as a product of the evolution of social, cultural, political, spiritual, scientific and a number of other manifestations of human activity) and man are considered as two interconnected and complexly coordinated ontological entities. The city is categorized not only as a space of human existence and self-realization, but also as an ontological environment within which the essential features of man undergo certain aberrations under the influence of the need to constantly adapt to change, kaleidoscopic patterns of postmodern city. The city of the postmodern era is associated with the deepening of globalization, total technocracy, the dominance of the mascot and, consequently, dehumanization. Because of this, urban everyday life, within the interpretation of philosophical anthropology, is gaining more and more threatening influence on man as a spiritual, unique creation (we are talking about the loss of individuality, self, being in the circle of existential threats that characterize the essential space of the city). Conclusions. The analysis of the concepts of the city and urban everyday life in the set of connections with man realizes one of the main tasks of philosophical anthropology, which is to identify the forces and potentials through which the citizen «moves» to his essence. The study actualizes a number of problematic vectors of the general question of delineation of the city in the vision of philosophical anthropology. Each of them can become the subject of further scientific research.

Key words: city, urban everyday life, urbanism, ontological essence, philosophical anthropology, existence, postmodern philosophy.

Надійшла до редакції 29.03.2022 р.

УДК 355.01:75.05+78

МИСТЕЦЬКІ ПРАКТИКИ ПІД ЧАС ВІЙНИ : УКРАЇНСЬКИЙ ВИМІР

Тормахова Анастасія Миколаївна – кандидат філософських наук, доцент, Київський національний університет ім. Т. Шевченка, м. Київ
<https://orcid.org/0000-0001-7178-850X>
DOI: <https://doi.org/10.35619/ucpmk.vi40.547>
tormakhova@ukr.net

Окреслюються мистецькі практики, що виникають у сучасному українському культурному просторі. Визначено специфіку війни як феномену, що відбувається не лише у фізичному, а й інформаційно-віртуальному просторі. Наголошується, що відбувається реактуалізація мистецьких творів, створених у довоєнні часи, що набувають нового життя. Виникають нові візуальні та аудіальні артефакти, тематика яких висвітлює актуальні для сучасної української культури теми. Основою для них постають фрагменти бойових дій, перемоги та героїчні вчинки, страждання та мрії українського народу. Мистецькі практики у воєнні часи чинять потужний вплив на реципієнтів, дозволяючи об'єднати їх у спільній боротьбі. Їх ідеологічний потенціал, що реалізується через художньо-емоційну форму, виступає одним із шляхів спротиву, засобом прояву тих почуттів, які є спільними для усіх громадян України та європейської спільноти. Мистецькі практики є не лише сублимацією для багатьох українців, а й ефективним засобом комунікації, що дозволяє донести власні страждання та біль, віру та сподівання до представників інших країн. Навіть офлайн-заходи неодмінно висвітлюються через мережу Інтернет, роблячи їх надбанням світового культурного простору.

Ключові слова: війна, культура, ідеологія, мистецькі практики, музика, візуальне.

Постановка проблеми. Початок третього десятиліття XXI ст. є для українського народу часом великих випробувань. Пандемія Covid-19 стала шоком для людства, змусивши усамітнитись та